

6 ระดับศีลธรรม

เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งนี้เป็นวิกฤตที่ทุกคนไม่ยอมให้มันเกิดขึ้น แต่เมื่อมันเกิดขึ้นแล้วก็สามารถทำให้มันเป็นโอกาสได้ เราเห็นการช่วยเหลือกัน การบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ การมีจิตอาสาของผู้คนจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้คือโอกาสเรียนรู้และฝึกฝนความเป็นพลเมือง ในขณะที่เดียวกันเราก็เห็นโจรฉวยโอกาสขโมยเข้าของบ้านที่น้ำท่วม ฉ้อฉลเงินช่วยเหลือ ฯลฯ สองด้านของเหรียญเช่นนี้ของสังคมเราทำให้น่าขบคิดในเรื่องศีลธรรม

การที่คนๆ หนึ่งทำสิ่งดีๆ ในวิกฤตครั้งนี้มีสาเหตุมาจากวิธีการคิดหรือเรียกว่าแรงจูงใจหลายอย่างที่แตกต่างกัน บ้างก็ต้องการได้หน้า อยากให้คนอื่นเห็นว่าตนเองเป็นคนดี บ้างก็ไม่อยากให้สังคมที่ตนอยู่ตำหนิลงโทษว่าเป็นคนขาดจิตสำนึก บ้างก็อยากได้บุญจากการบริจาคเพื่อผลักดันให้ตนได้สิ่งที่ปรารถนาในอนาคต บ้างก็อยากเอาใจคนรัก ญาติ พ่อแม่พี่น้องเพื่อให้เห็นว่าตนเองเป็นคนเสียสละ มีจิตใจดี บ้างก็ทำเพราะเห็นว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองคนหนึ่งที่ต้องกระทำ ฯลฯ

ในสมองของคนมีร้อยแปดวิธีคิดที่ทำให้เขาเป็นคนมีศีลธรรม กล่าวคือมีจิตอาสา เสียสละ ไม่เอาเปรียบคนอื่นแถมว่า ไม่คดโกงฉ้อฉล คิดถึงจิตใจคนอื่น ฯลฯ อย่างไรก็ตามก็ดีมีนักจิตวิทยาที่มีชื่อของโลกได้พยายามจัดกลุ่มของวิธีการคิดและโยงเข้ากับเรื่องศีลธรรมได้อย่างน่าสนใจยิ่ง

Lawrence Kohlberg (ค.ศ. 1927-1987) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันยิว เป็นศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้ศึกษาพัฒนาการของศีลธรรม (moral development) และเสนอแนะ Theory of Stages of Moral Development หรือทฤษฎีว่าด้วยขั้นตอนของการพัฒนาศีลธรรม

งานศึกษาของ Kohlberg เป็นผลพวงจากทฤษฎีของนักจิตวิทยาชาวสวิส มีชื่ออีกคนหนึ่งก่อนหน้าเขา คือ Theory of Cognitive Development ของ Jean Piaget (ค.ศ. 1896-1980) ซึ่งพยายามศึกษาเรื่องของการพัฒนาการคิด การรับรู้ การเข้าใจโลก ฯลฯ

Kohlberg's Stages of Moral Development คือกรอบวิธีการคิดแต่ละขั้นตอนหรือการใช้เหตุใช้ผลในการมีศีลธรรมของมนุษย์

เขาแบ่งการคิดออกเป็น 6 ระดับ กล่าวคือ (1) การยอมทำเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ ระดับ (2) การได้รับผลประโยชน์ส่วนตัว

ในระดับ (1) คนจะมีศีลธรรมก็ด้วยการคิดว่าตนต้องยอมจำนนอยู่ในคำสั่งเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษซึ่งตัวอย่างได้แก่การที่นักเรียนยอมทำการบ้านเพื่อไม่ให้ถูกลงโทษ ลูกทำตัวดีเพื่อไม่ให้ถูกพ่อแม่ลงโทษ ฯลฯ

ระดับ (2) คือการได้รับผลตอบแทนทำให้เขายอมทำสิ่งที่มีศีลธรรม กล่าวคือทำไปแล้วได้รางวัล เช่น แจกของคนน้ำท่วมเพื่อหาเสียง บริจาคแล้วจะได้บุญ บริจาคเงินให้โรงเรียนแล้วจะหักค่าลดหย่อนภาษีได้สองเท่า ฯลฯ

ในระดับ (3) และ (4) มีดังนี้ ระดับ (3) มีปฏิสัมพันธ์และความกลมกลืนเข้ากับสังคม (4) การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของทางการ

ระดับ (3) คือกรอบความคิดของการเป็น Good Boy/Good Girl กล่าวคือ เป็นคนดีมีศีลธรรมเพื่อทำให้เป็นที่ยอมรับของคนอื่นและของสังคม เช่น ลูกทำความดีก็เพื่อจะได้รับการยอมรับจากพ่อแม่ ฯลฯ

ระดับ (4) คือการคิดว่าต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ทางการกำหนดไว้มิฉะนั้นจะเป็นการผิดกฎเกณฑ์หรือผิดกฎหมาย เช่น ต้องเป็นคนดีไม่ลักขโมย ไม่ฉ้อฉล ไม่คดโกงมิฉะนั้นจะต้องติดคุก ต้องขับรถตามกฎหมายจราจรมิฉะนั้นจะถูกปรับ ฯลฯ

สำหรับระดับ (5) และ (6) นั้น ได้แก่ การเกี่ยวพันกับความมีหลักการ ในการดำเนินชีวิต ระดับ (5) คือ การขับเคลื่อนโดยตระหนักถึงพันธสัญญา ระหว่างรัฐกับปัจเจกชน กล่าวคือ การคิดว่าต้องมีศีลธรรมแต่ไม่ใช่เพราะรัฐกำหนด กฎเกณฑ์แต่หากเป็นไปเพราะสำนึกว่าสังคมต้องอยู่ร่วมกัน เช่น ยอมประนีประนอม ยอมรับการตัดสินด้วยเสียงส่วนใหญ่อันเป็นหัวใจของวิถีประชาธิปไตย ฯลฯ

ระดับ (6) คือระดับสูงสุดของความคิดในการมีศีลธรรม กล่าวคือ กระทำสิ่งที่คิดว่าเป็นสิ่งสมควรและถูกต้องซึ่งหมายถึงการมีหลักศีลธรรมจริยธรรม ประจำใจของแต่ละคน

โดยสรุปความคิดของการมีศีลธรรมมี 6 ระดับ ได้แก่ ถ้าคนทำความดีเพื่อ หลีกเลี่ยงการถูกลงโทษก็เรียกว่าอยู่ในระดับ(1) ถ้าทำความดีมีศีลธรรมเพราะอยากได้ รางวัลก็เรียกว่าอยู่ระดับ(2) ถ้าทำความดีเพื่อให้เป็นที่ยอมรับก็เรียกว่าระดับ(3) ถ้าทำความดีเพื่อให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของภาครัฐก็เป็นระดับ(4) ถ้ามีจิตสำนึกเพื่อ ช่วยให้สังคมอยู่รอดอยู่ดีก็คือระดับ(5) ส่วนระดับ(6)ซึ่งเป็นระดับสูงสุดนั้นคือการ ทำความดีเพราะตระหนักว่าเป็นสิ่งที่สมควรทำโดยเป็นไปตามหลักการในใจของแต่ละคน

ถ้าเยาวชนมีกรอบการคิดขึ้นไปถึงระดับ (6) ก็ไม่ต้องบอกให้เขาทำการบ้าน และตั้งใจเรียนเพื่อรอดพ้นจากการถูกลงโทษ เพื่อให้ได้คะแนนดี เพื่อให้เพื่อนๆ ครู และพ่อแม่ยอมรับ เพื่อมิให้ผิดกฎเกณฑ์ของโรงเรียน เพื่อความเกรงใจการเป็นโรงเรียน มีชื่อเสียง ฯลฯ หากเขาตั้งใจเรียนเองเพราะรู้ว่า เป็นสิ่งที่สมควรทำในบทบาทและ หน้าที่ของเขา นี่คือสุดยอดของระดับความคิดที่พ่อแม่และครูควรผลักดันให้เขาขึ้นไปถึง

การมีความคิดในระดับ(6)คือมีหลักการในการดำรงชีวิตเพื่อช่วยตัดสินใจ ว่าอะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ Kohlberg ถือว่าเป็นแรงขับเคลื่อนของการมีศีลธรรม ที่เป็นสากลซึ่งสำคัญยิ่ง

บ่อยครั้งเราเห็นการใช้ความคิดกันในระดับแรก (ไม่คดโกงฉ้อราษฎร์ บังหลวง) กล่าวคือไม่ทำความชั่วเพราะกลัวการถูกลงโทษหากจับได้ แต่หากเป็นกรอบ

ความคิดในระดับ(6)แล้วละก็ บุคคลจะไม่กระทำชั่วก็เพราะตระหนักว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง มิใช่เพราะกลัวว่าจะถูกจับได้

มนุษย์ทุกคนในโลกแห่งความเป็นจริงไม่สามารถขึ้นไปถึงระดับ(6) ได้ในทุกเรื่องที่ทำ ในบางเรื่องทำความดีก็เพื่อการยอมรับของสังคม เพื่อการเป็น “เด็กดี” ของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชา เพื่อการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของภาครัฐ และบางเรื่องก็ทำเพื่อให้ได้รับประโยชน์ส่วนตน

Kohlberg ได้ทิ้งสิ่งที่มีคุณค่าไว้ให้แก่โลก สิ่งที่เขาเขียนมานี้คือเศษผิวของทฤษฎีของเขา เขาพยายามเสนอให้มนุษย์บรรลุถึงระดับการคิดขั้นที่(6) อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีศีลธรรม และในที่สุดตัวเขาเองก็ได้กระทำเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในชีวิตของเขาซึ่งในแง่มุมหนึ่งอาจถือว่าเขาไปไม่ถึงระดับ(6) คือกระทำสิ่งที่ไม่สมควร

ในปี 1971 ขณะที่เขาเดินทางไปวิจัยที่ประเทศ Belize ในอเมริกาใต้ก็ติดเชื้อจากปรสิต (parasite) เขาประสบความเจ็บปวดเป็นอันมากเป็นเวลานานจนเกิดความซึมเศร้าอยู่หลายปี และในที่สุดในปี 1987 เขาก็จบชีวิตตัวเองด้วยการโดดน้ำตายใน Boston Harbor ในขณะที่มีอายุ 59 ปี

Better to remain silent and be thought a fool,
than to speak and remove all doubt.

จงเงียบและให้คนคิดว่าเป็นโง่ขี้ขลาดดีกว่าที่จะเอ่ยปาก
และทำให้ความสงสัยทั้งหมดที่มันนั้นหายไป

No act of kindness, no matter how small,
is ever wasted.

ความเมตตาใดก็ตาม ไม่ว่าจะน้อยเพียงใด
จะไม่เป็นการสูญเปล่าไปเป็นอันขาด

When you teach your son,
you teach your son's son.

ในขณะที่คุณสอนลูกคุณ คุณกำลังสอนลูกของลูกคุณอยู่